

سواد رسانه‌ای؛ ضامن حفظ و گسترش قلمرو سایبری

لیلا ترابزاده^۱ / جاوید ایمانی^۲ / حسین اسلامی^۳

تاریخ دریافت مقاله: آذر ۱۳۹۹ تاریخ پذیرش نهایی: بهمن ۱۳۹۹

چکیده

گسترش وب جهان گستر و فناوری‌های نوین اطلاعات و ارتباطات در هزاره سوم، شگفتی‌سازترین عصر حیات بشری را در حفظ قلمرو دولت‌ها از منظر تغییرات شکلی و بنیادین رقم زده است؛ چرا که مؤلفه‌های کلیدی دولت، شامل سرزمین، جمعیت، حکومت و حاکمیت متأثر از فضای سایبری، رسانه‌ای شده و کاربری آسان، در دسترس بودن و گستردگی مخاطبین پیام‌رسان‌های همراه، معانی جدیدی در قاموس حکمرانی و سیاست خلق کرده‌اند. در این عصر، رمز به معنای فیزیکی اگر چه همچنان مرسوم است اما کارایی خود را از دست داده و حفظ قلمرو در وهله نخست و گسترش آن در مرحله دوم، موضوع رقابت دولت‌هاست. آنچه که در اینجا می‌تواند و باید به عنوان پلی پیشگام در تعامل با دولت‌ها و فناوری‌های نوین ارتباطی، ایفای نقش کند، سواد رسانه‌ای است. سواد رسانه‌ای توانایی درک، تحلیل و کشف معانی پیام‌های رسانه‌ای سایبری است. سواد که امر ده و امر بر هر دو به آن نیازمندند؛ اگر چه نیاز و همت دولت‌مردان به آموزش و توسعه عمومی سواد رسانه‌ای برای کسب مشروعیت و مقبولیت در حفظ و گسترش قلمرو سایبری حیاتی‌تر است. آمربران نیز از آن جهت به سواد رسانه‌ای نیازمندند که در بحبوحه قلب حقیقت و واقعیت، بتوانند در عرصه طبیعی منازعه قلمرو، سره را از ناسیره تشخیص دهند. بدین وصف سواد رسانه‌ای، ضامن حفظ و گسترش قلمرو سایبری بنابر الزاماتی است که بدون توجه به آن، این رفاقت، مؤثر نخواهد بود. آنچه که دغدغه اصلی این مقاله است.

واژگان کلیدی: سواد رسانه‌ای، قلمرو، سایبری.

۱- دانشجوی دکتری مدیریت رسانه، واحد یزد، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد، ایران

۲- پسا دکتری رسانه و عضو هیأت علمی پژوهشگاه توسعه فناوری‌های پیشرفته، (نویسنده مسئول)، پست الکترونیک: javid.imani@yahoo.com

۳- استادیار، گروه مدیریت رسانه، واحد یزد، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد، ایران

مقدمه

شاید اگر تقدیر اجازه می‌داد تا فلاسفه و دانشمندان بزرگ تاریخ شرق و غرب از خاک برخیزند و در بحران قدرت‌نمایی کرونا و ویروس^۱، هر یک به تنهایی راه‌چاره‌ای جهان شمول برای بشریت پیشنهاد دهند، بی‌شک؛ عاجز بودند. چرا که در جهان معاصر، توصیف^۲، تبیین^۳، تحلیل^۴ و تجویز^۵ همه جانبه^۶ برای پدیده‌های چند وجهی^۷ از پنجره بسته یک علم، امکان‌پذیر نبوده و پاسخ‌گفتن به یک مسأله همانند مسأله پیش، از مناظر علمی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ممکن نیست و چه سخت‌تر، زمانی که پدیده در چارچوب غامض و پیچیده‌ای چون فضای سایبری^۸ قرار داشته باشد یا دست‌کم متأثر از آن باشد. این موضوع بدان معناست که در عصر کنونی با پدیده‌های فراموضوعی^۹ مواجهیم که در چارچوب درک همه جانبه توسط یک علم نمی‌گنجد و بدین دلیل به علم داده^{۱۰} نیازمندیم که چستی و چگونگی آن در جای خود قابل بحث و بررسی است. این مسأله، به یقین، دامنه تمامی علوم و به تبع آن، تمامی مسائل بشر را در بر گرفته و علوم انسانی و اجتماعی نیز از این دایره مستثنی نیستند. بدین وصف امتزاج سواد رسانه‌ای به عنوان یک مفهوم ارتباطی و قلمرو به عنوان یک مفهوم سیاسی مورد توجه پژوهش‌گران این مقاله قرار داشته و سعی نموده‌اند با نگاهی فرارشته‌ای^{۱۱}، به بخشی از پرسش‌های حکمرانی نوین در فهم نسبت سواد رسانه‌ای و حفظ و گسترش قلمرو پاسخ گویند.

بیان مسأله

یکی از این دغدغه‌هایی که از ابتدای شکل‌گیری جوامع بشری در کنار دو دغدغه دیگر اصلی بشر یعنی قحطی و بیماری‌های فراگیر^{۱۲}، همواره اذهان و آبدان بشریت را به خود مشغول ساخته، دغدغه جنگ بوده است. یکی از دلایل بروز جنگ‌های خانمان‌سوز، تجاوز به حریم مرزهای رقیب بوده و طبیعی است که حفظ و گسترش مرزهای یک کشور، همواره در کانون توجه دولت‌مردان قرار داشته است. اما چنانچه با نگاه فرارشته‌ای به این موضوع نگریسته و در نظر آوریم که در هزاره سوم، گسترش وب جهان گستر^{۱۳} و فناوری‌های نوین اطلاعات و ارتباطات، شگفتی‌سازترین عصر حیات بشری را در توسعه رسانه‌های جمعی پدید آورده و از

این رو جوامع را با چالش‌ها و بحران‌های جدید سایبری در پاسداری از هویت، مشروعیت و مقبولیت مواجه نموده؛ آنگاه مفهوم محافظت از مرز دچار تغییرات شکلی و بنیادین می‌شود، چرا که مؤلفه‌های کلیدی مرز دولت‌ها؛ شامل سرزمین، جمعیت، حکومت و حاکمیت متأثر از فضای سایبری، رسانه‌ای شده و کاربری آسان، در دسترس بودن و گستردگی مخاطبین پیام‌رسان‌های همراه^{۱۴}، معانی جدیدی در قاموس حکمرانی و سیاست خلق کرده‌اند. در این عصر، مرز به معنای فیزیکی اگر چه همچنان مرسوم است اما کارایی مطلق خود را از دست داده زیرا مرزهای واقعی، مجازی شده‌اند! اما مرز در فضای مجازی یا سایبری، نیز چندان معنادار نیست چون فضای سایبری خود با بی‌مکانی و بی‌زمانی شناخته می‌شود، لذا اندیشمندان، واژه قلمرو را در فضای سایبری معنی‌دارتر می‌دانند. بدین وصف حفظ قلمرو در وهله نخست و گسترش آن در مرحله دوم، موضوع رقابت دولت‌ها قرار گرفته است. این رقابت، در بستر سپهر رسانه‌ها صورت می‌گیرد. مفهوم تأثیر رسانه‌های جمعی در قالب مفهوم روان‌شناختی آن چیزی جز متقاعدسازی از طریق رسانه‌های جمعی نیست. دانشمندان مطالعات مربوط به تأثیرات رسانه‌های جمعی را بر محور نگرش‌ها بنیان نهاده‌اند و رسانه‌ها به عنوان عامل اجتماعی می‌توانند بر کیفیت آمادگی تغییر نگرش‌ها مؤثر باشند (Petty et al, 2003:43).

رسانه‌های جمعی اغلب موجب بروز تحول در فرهنگ جامعه چه به معنی هنر و اشکال نمادین و چه در معنای مدها، خلق و خواها، شیوه‌های زندگی و هنجارها هستند. در حال حاضر رسانه‌ها به منبع غالب تعریف و شکل‌گیری «واقعیت اجتماعی» در نظر افراد جامعه بدل شده‌اند (فرهنگی و روش‌اندل، ۱۳۸۳:۸۶) و پرواضح است که در این شرایط مه‌آلود، درک سیره از ناسیره و درک واقعیت^{۱۵} از بازنمایی واقعیت^{۱۶} بسیار دشوار است. از سوی دیگر اینترنت و عصر اطلاعات، صرفاً مفهوم و تأثیر رسانه‌ها را دگرگون نساخته بلکه جهانشمولی آن باعث گردیده ادبیات سیاسی جهان نیز دستخوش تغییرات شگرفی گردد. حال چنانچه، پای موضوعی مهمی چون دولت و قلمرو آن در فضای سایبری، رسانه‌ای در میان باشد؛ مسأله غامض‌تر نیز خواهد شد چون هر گونه توفیق در تشکیک مشروعیت

۹. Transnational

۱۰. Data science

۱۱. Transcendental

۱۲. Epidemic

۱۳. World Wide Web

۱۴. Mobile Messenger

۱۵. Understanding Reality

۱۶. Reality Representation

۱. Corona virus

۲. Description

۳. explanation

۴. Analysis

۵. prescription

۶. Comprehensive

۷. Multi-dimensional

۸. Cyber space

می‌رسد یکی از راه‌های بقا در قلمرو سایبر مدیریت داده‌ها با استفاده از چارچوب‌های مناسب و تلاش برای حفظ و گسترش قلمرو سایبری است. امروز، محتوا در هر فعالیت، پروژه یا در هر کانال و هر کمپین نقش مهمی ایفا می‌کند. در واقع پایه اصلی همه تصمیم‌گیری‌ها و اقدامات، محتوا است. اطمینان از داشتن محتوای مفید و قابل استفاده، که به خوبی ساختار یافته است و به راحتی پیدا می‌شود برای بهبود و افزایش تجربه مفید، ضروری است. برای رسیدن به توان مورد نیاز در حفظ و گسترش قلمرو نامشخص سایبری، تولید محتوا باید با سواد رسانه‌ای یعنی توانایی درک، تحلیل و کشف معانی نهفته در پیام‌های دیگران و جاگذاری صحیح پیام‌های خود در محیط سایبر همراه باشد. سواد رسانه‌ای بحثی است که در سال‌های اخیر هم در مباحث سیاسی و هم علوم اجتماعی اهمیت یافته و کشورهای بسیاری آن را در سیاست‌ها و آموزش رسانه‌ای خود ادغام کرده‌اند. سواد رسانه‌ای توان کار با رسانه‌ها، درک نقش آن‌ها در جوامع و چگونگی تولید و فهم آن‌ها است. سواد رسانه‌ای مهارتی است که فرمانده و فرمانبر به آن نیاز دارند و می‌توان آن را پلی برای رسیدن به قلمروی گسترده و مقدر در فضای لایتناهی سایبر دانست، فضایی که توانسته است با قدرت بر همه ارکان جامعه، زندگی و حکومت‌ها تأثیر گذارد.

پیشینه تحقیق

۱- لئو وان اودن‌اوف، جوز پیرسون، لوسیانو مورگانتی و جولیا پل، در سال ۲۰۱۶ تحقیقاتی در زمینه تأثیر سواد رسانه‌ای بر حاکمیت اینترنت با عنوان "سواد رسانه‌ای و حاکمیت اینترنت" انجام داده و نتایج آن را طی مقاله‌ای در همایش مقدمات قدرت ارتباطات و فناوری در توکیو ارائه نمودند.

آن‌ها بیان کرده‌اند که در سال‌های اخیر سواد رسانه‌ای هم در مباحث دانشگاهی و هم در بحث‌های سیاسی اهمیت پیدا کرده است. چندین کشور مانند انگلیس، فنلاند، هلند، فلاندر، بلژیک، سواد رسانه‌ای را در سیاست‌های رسانه‌ای یا آموزشی خود ادغام کرده‌اند. چندین کشور مؤسسات جدیدی را ایجاد کرده‌اند یا به مؤسسات قدیمی‌تر این وظیفه را داده‌اند که به طور فعال سواد رسانه‌ای را تقویت کنند. علاقه دوباره به سواد رسانه‌ای نتیجه چند عامل است. اول اینکه، دیجیتالی شدن رسانه‌ها و ظهور اینترنت باعث شده است که از نظر محتوا به انتخاب فراوانی دست یابید که پیمایش و ارزیابی بسیار دشوارتر است. دوم، اینترنت و رسانه‌های

و مقبولیت دولت، مصادف با چندپارگی سیاسی بنابر قاعده سالبه به انتفاء موضوع^۱ خواهد بود. راهکار اندیشمندان برای رهایی از این شرایط حیرانی، سواد رسانه‌ای است. سواد رسانه‌ای توان کار با رسانه‌ها، درک نقش آن در جوامع، چگونگی تولید و فهم آن است (Hochsmann & Poyntz, 2012: 1).

آنچه که در اینجا می‌تواند و باید به عنوان پلی پیشگام در تعامل با دولت‌ها و فناوری‌های نوین ارتباطی، ایفای نقش کند، سواد رسانه‌ای است. سواد رسانه‌ای توانایی درک، تحلیل و کشف معانی پیام‌های رسانه‌ای سایبری است. سواد رسانه‌ای که امر به و امر بر هر دو به آن نیازمندند؛ اگر چه نیاز و همت دولتمردان به آموزش و توسعه عمومی سواد رسانه‌ای برای کسب مشروعیت و مقبولیت در حفظ و گسترش قلمرو سایبری حیاتی‌تر است. آمربران نیز از آن رو به سواد رسانه‌ای نیازمندند که در بحبوحه قلب حقیقت و واقعیت، بتوانند در عرصه طبیعی منازعه قلمرو، صدق را از کذب تشخیص دهند. بدین توصیف پرسش اصلی این تحقیق آن است که فهم آرمان رسانه‌ها در ایجاد پرسش‌های چالش برانگیز در زمینه عملکرد حاکمیت‌ها و حکمرانان در اذهان آمربران، یا همان سواد رسانه‌ای، در حفظ و گسترش این مرز دگردیسی^۲ شده یا قلمرو چه میزان مؤثر است؟ به عبارت دیگر آیا سواد رسانه‌ای؛ ضامن حفظ و گسترش قلمرو سایبری می‌تواند باشد؟ و اگر پاسخ به این سؤال، مثبت است؛ چگونه؟ برای فهم بیشتر موضوع، به مدل محقق ساخته رجوع می‌کنیم: (نمودار ۱)

چهارچوب نظری تحقیق

در جهانی زندگی می‌کنیم که به واسطه اینترنت و فضای سایبر، با اشکال مختلف حاملان دانش و اطلاعات در ارتباط هستیم و به دلیل فرصتی که این فضا در اختیار همگان قرار می‌دهد علی‌رغم جذاب بودن می‌تواند مخرب باشد، زیرا در فضای بی‌حد و مرز سایبر که حدود و قلمروها نامشخص است مردم و حکومت‌ها در حفظ حریم خود دچار مشکل می‌شوند و از آنجا که اطلاعات همان محتوای تولید شده توسط افراد و دولت‌هاست، داشتن راهبرد تولید محتوا از اهمیت بسیاری برخوردار است. ابزار اصلی در حفظ و گسترش قلمرو سایبری است و آنچه که برای تهیه راهبرد تولید محتوا نیاز است ابزاری است به نام سواد رسانه‌ای؛ توانایی تولید، استفاده، درک و فهم محتوا.

از آنجا که محتوای اصلی فضای سایبر، داده‌ها هستند، به نظر

^۲. Transformation

^۱ سالبه به انتفاء موضوع، منطقی است که در آن با ایمان به یک اصل کلی، فرعیات آن را نیز می‌توان باور و تأیید کرد، مثلاً اگر کسی ثابت شود که مرده است پس دیگر غذا نخوردن، صحبت نکردن و نخندیدن او نیاز به اثبات ندارد.

شکوفایی یک دموکراسی سالم مهمتر است. این دسترسی برای بهبود شرایط برای اعتماد بین شهروندان، رسانه‌ها و ایالت‌ها و اجرای و حفظ برنامه‌های حاکمیتی بسیار مهم است.

برای حرکت در یک منظره رسانه‌ای پیچیده و در حال پیشرفت، شهروندان باید از توانایی‌های مهم و مهارت‌های ارتباطی لازم برخوردار شوند تا در یک حوزه عمومی دموکراتیک به صورت فعال و معنادار مشارکت کنند؛ فضایی که شهروندان آزاد و مساوی برای بحث و گفتگو جمع می‌شوند. امور جاری با بحث سواد رسانه‌ای، این بحث آگاهانه در حوزه عمومی می‌تواند شهروندان را به عنوان ذینفعان فعال در اصلاحات حکومتی درگیر کند. در این مقاله استدلال می‌شود که سواد رسانه‌ای نقش مهمی در برنامه اصلاحات حاکمیتی ایفا می‌کند.

۳- جولی دی فرچته در سال ۲۰۰۲ با پیوستن به نهادهای تحقیقاتی در تئوری رسانه، مطالعات فرهنگی و آموزه‌های انتقادی، توسعه سواد رسانه‌ای در فضای مجازی، چشم‌انداز یادگیری را ارائه می‌دهد که تأثیر توانمندسازی اجتماعی بر مهارت‌های فنی را ارزشیابی می‌کند. او در مقاله‌ای با عنوان "توسعه سواد رسانه‌ای در فضای مجازی: تعلیم و تربیت و یادگیری انتقادی برای کلاس بیست و یکم قرن" تحقیقی درباره وجود و طیف وسیعی از مدل‌های مجهز به پرورش تدریس آموزش انتقادی و یادگیری در کلاس پشتیبانی اینترنت انجام داده و در این مطالعه جدید استدلال می‌کند که سواد رسانه‌ای بهترین آموزش بلندمدت را برای جوانان امروزی برای تبدیل شدن به دکترین با تجربه فن‌آوری قرن بیست و یکم ارائه می‌دهد. نویسنده جولی دی فرچته به مربیان کمک می‌کند تا استراتژی‌های یادگیری مشخصی را ارائه دهند که دانش‌آموزان را قادر می‌سازد در مورد اعتبار و ارزش آنچه در اینترنت می‌بینند قضاوت کنند در حالی که می‌کوشند در یک دنیای فناوری مستقل به یک منتقد مستقل تبدیل شوند. بخشی از این تلاش در جهت ایجاد آگاهی شدید از ساختار نهادی، سیاسی و اقتصادی اینترنت به عنوان ابزاری برای ارتباطات است که به طور فزاینده‌ای به بازاریابی محصولات می‌پردازد و تبلیغات را به سمت جوانان هدف می‌فرستد. ارزش‌های موجود در اینترنت با کمترین توجه به منافع گسترده و اقتدار صنایع سودآور که قلمرو خود را در این دهکده جهانی جدید در نظر می‌گیرند، هم توسط رسانه‌های اصلی و هم توسط بخش خصوصی به طور مداوم مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد. برخلاف مطالعات دیگر که زمینه گسترده جامعه‌شناسی تاریخی را برای توسعه کاربردهای نظری فناوری‌های جدید در کلاس فراهم می‌کند، توسعه سواد رسانه‌ای در فضای مجازی زمینه را برای ایجاد مهارت‌های تفکر انتقادی فراهم می‌کند که در هنگام حرکت در این فضای گسترده و پیچیده فضای مجازی، زمینه‌ساز ایجاد

اجتماعی به طور خاص همه کاربران را به تولیدکنندگان بالقوه فعال ارتباطات و محتوا تبدیل کرده‌اند. سوم، دولت‌ها در سراسر جهان عمدتاً رسانه‌ها را تنظیم کرده و به طور فزاینده به خود تنظیم و هماهنگی رسانه‌ها و اینترنت متکی هستند نتیجه این تحولات این است که فرد بیش از پیش انتظار دارد که تنظیم خود را در مورد استفاده خود و اعضای دیگر انجام دهد. با این حال، بسیاری از مطالعات کاربر در مورد استفاده از اینترنت، استفاده از رسانه‌ها، حریم خصوصی آنلاین و غیره نشان می‌دهد که همه کاربران از مهارت و توانایی‌های لازم برای خودتنظیمی برخوردار نیستند، از این رو اهمیت سواد رسانه‌ای را نشان می‌دهد. تغییر از مقررات توسط دولت به خود تنظیمی توسط شخص، ساده به نظر می‌رسد.

با این حال، این استدلال به دو شرط اساسی بستگی دارد: (۱) همه افراد - با حمایت از اقدامات سواد رسانه‌ای - از توانایی‌های لازم برای تعامل انتقادی با رسانه‌ها، برخوردار باشند. (۲) فرد برای تصمیم‌گیری از دانش کسب شده استفاده کند. در این مقاله استدلال شده است که عدم شفافیت در مورد نحوه کار اینترنت و بازیگران در اینترنت باعث عدم اعتماد اساسی در مورد استفاده از فناوری و استفاده از اینترنت و رسانه‌های دیجیتال می‌شود. این قطعاً در رابطه با حریم خصوصی نیز اتفاق می‌افتد. عدم انتخاب، شفافیت و اعتماد در حال حاضر عواقب مختلفی را به دنبال خواهد داشت: استفاده از اینترنت در حال حاضر به سطح بسیار بالایی از سواد رسانه‌ای یعنی درک بالایی از اینترنت و رایانه نیاز دارد، به خصوص در رابطه با محافظت از حریم خصوصی، که استفاده از مرورگرهای مختلف و وب‌کم‌ها فضای غیرقابل اعتمادی را به وجود آورده و حریم خصوصی را تهدید می‌کند. نداشتن دانش سواد رسانه‌ای باعث می‌شود که شخص حفاظت از حریم خصوصی خود را رها و به جذابیت‌های فضای اینترنت جذب و به آن اعتماد نماید که خود مشکلات فراوانی در بر خواهد داشت.

۲- یوهانا مارتینسون در سال ۲۰۰۹ به منظور ارائه راه حل‌های نوآورانه برای دولت در استفاده از سواد رسانه‌ای برای مواجهه با شهروندان پژوهشی را با عنوان "نقش سواد رسانه‌ای در اصلاحات حکومتی: راه حل‌های نوآورانه برای حاکمیت" انجام داده است. از نظر او یک اصل اساسی در دستور کار اصلاحات دولت ایجاد دولت‌های مؤثرتر و با مسئولیت‌پذیری بیشتر در قبال شهروندان است. سیستم‌های رسانه‌ای آزاد و مستقل می‌توانند در این فرآیند نقش اساسی ایفا کنند. در واقع، همگرایی امروز رسانه‌های تجاری جدید فرصت‌هایی را برای ورود، مشارکت و شفافیت فراهم می‌کند. با این حال، موازی با چالش‌هایی از قبیل دسترسی ناموزون، اطلاعات غلط و قرار گرفتن در معرض محتوای مضر است. در نتیجه، دستیابی به اطلاعات دقیق و عینی از هر زمان دیگری برای

مهارت‌های تفکر انتقادی خواهد بود.

۴- جولی فرچته در سال ۲۰۰۶ پژوهشی را درباره نسل دیجیتال متکی بر اینترنت و تأثیر آن بر آینده آن‌ها و جامعه‌شان با عنوان "سانسور سایبری یا سواد سایبری؟ پیش‌بینی یادگیری سایبر از طریق آموزش رسانه‌ای" انجام داده است. وی معتقد است با رشد محبوبیت اینترنت، به ویژه در مدارس و مؤسسات آموزشی، نگرانی فزاینده‌ای در مورد ایمنی استفاده از فناوری ارتباطات با واسطه رایانه وجود دارد. در سطح جهانی، والدین و مدارس با نگرانی درباره وبسایت‌های نژادپرستانه، مستهجن، مباحث پدوفیلی و موارد مشابه، به سفرهای سایبری نزدیک شده‌اند. از مدارس گرفته تا دولت‌ها و صنایع رایانه‌ای، تلاش هماهنگی برای گشت‌زنی در اینترنت انجام شده است. در دسامبر سال ۲۰۰۰، کنگره آمریکا قانون محافظت از اینترنت کودکان را تصویب کرد. با این حال، چنین راه‌حل‌ها و سیاست‌های پیشنهادی سؤال مهم‌تر درباره چگونگی شرکت‌های رایانه‌ای شخصی، ارائه‌دهندگان خدمات اینترنتی، شرکت‌ها و دولت‌ها را با تصمیم‌گیری در مورد اینکه چه نوع اطلاعاتی سانسور می‌شوند و چه نوع تبلیغی می‌کنند، نادیده می‌گیرند. در حقیقت می‌توان ادعا کرد که بحران فضای سایبر حاکم بر سیاست‌های عمومی و پوشش رسانه‌های اصلی، جو فرهنگی برای بهره‌برداری تجاری از والدین و مریبان آسیب‌پذیر ایجاد کرده است. نویسنده استدلال می‌کند که گفتمان ایمنی سایبر و سانسور سایبر باعث ایجاد رضایت از طریق نیرویی هژمونیک می‌شود که مشرف بر تهاجم تبلیغات آنلاین یا استراتژی‌های بازاریابی است که برای کودکان هدف می‌شود. با بررسی سرمایه‌گذاری‌های ابلاغی و مالی بخش تجارت از راه دور، ادعا می‌کند که بیان اصلی جریان سایبر-پارانویا تلاش می‌کند با رضایت والدین و مریبان با درخواست از آن‌ها برای دیدن برخی از مطالب اینترنتی به عنوان ارزش افزوده (یعنی برهنگی، تمایل جنسی) استفاده کند. واقعیت جالب توجه این واقعیت است که مفاهیم ایمنی سایبر و سانسور سایبر در زمانی ظاهر شده است که اینترنت همچنان از آن پیشی گرفته است.

۵- یونس فتحی با همکاری خیراله شاهمرادی پژوهشی با عنوان "گستره و قلمرو حریم خصوصی در فضای مجازی" را در سال ۱۳۹۴ انجام داده است. در این مقاله به تعریف حریم خصوصی پرداخته شده است و واژه‌ای که این روزها بسیار مورد استفاده قرار می‌گیرد و ذهن را بر حفظ اطلاعات شخصی و جلوگیری از تجسس و رهگیری آن متبادر می‌سازد. ریشه حریم خصوصی را می‌توان در انجیل و همچنین آئین یهود جستجو کرد. در یونان باستان هم

اشاراتی به حریم خصوصی شده و از همه مهم‌تر قرآن مجید نیز آن را تکریم و به آن توجه کرده است. این حمایت از حریم خصوصی در اکثر کشورهای غربی نیز وجود داشته است. در فضای سایبر که امروزه همه امور را در دست گرفته است و ویژگی لامکان و لازمان و غیر ملموس و مجازی بودن آن، بحث حریم خصوصی شدت گرفته است. این موضوع که چگونه می‌توان به حریم خصوصی دیگران وارد شد یا از حریم خصوصی خود پاسداری کرد نکته مهمی است که در این فضا بسیار با اهمیت است. این موضوع هم برای دولت‌ها هم شرکت‌ها و هم هک‌ها و کاربران ناقض حریم خصوصی مهم و قابل توجه است. بحث امنیت حریم خصوصی و چگونگی برقراری آن و حفظ محرمانگی موضوعی است که بسیار جای بحث دارد و با اینکه دولت‌ها دست به اقدامات بسیاری زده‌اند اما هنوز نگرانی‌هایی در مورد این مقوله وجود دارد و روز به روز تغییر می‌کند.

روش تحقیق

این پژوهش به شیوه کیفی و با روش داده بنیاد^۱ انجام شده است. جامعه آماری پژوهش، صاحب‌نظران سایبری، رسانه‌ای و علم داده بوده‌اند. نمونه‌گیری با روش گلوله برفی^۲ تا اشباع داده‌ها ادامه یافته و منتج به انجام ۱۶ مصاحبه عمیق شده است. مفاهیم این مصاحبه‌ها پس از پیاده‌سازی، احصاء و مقوله‌ها استخراج گردیده و بر این اساس، مقوله‌های محوری، بستر، علی، مداخله‌گر، راهبردی و پیامد مشخص شده‌اند. مدل نهایی پژوهش در قالب شکل ارائه شده است.

یافته‌های تحقیق

یافته‌های این پژوهش تحت ۳ مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی تحلیل شده‌اند. در کدگذاری باز، داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها به دقت مورد مطالعه، بررسی و تحلیل قرار گرفته و به داده‌هایی که مشابه یکدیگر بوده‌اند مفاهیمی متناسب اختصاص داده شده است. پس از بررسی داده‌ها، برچسب‌زنی به رویدادها و وقایع و استخراج مفاهیم، هر یک از این مفاهیم با یکدیگر مقایسه شده تا شباهت‌ها و تفاوت‌هایشان مشخص شود. این کار به منظور تشکیل مقوله‌ها صورت پذیرفته است. علاوه بر استخراج مفاهیم و مقوله‌ها، مشخصه‌ها و خصوصیات هر یک از مقوله‌ها نیز با توجه به محتوای داده‌ها و اشارات پاسخ‌دهندگان استخراج شده است که نتیجه همه این فعالیت‌ها دستیابی به ۳۸ مقوله و ۱۷۱ مفهوم است. این ۳۸ مقوله در ۶ دسته شامل مقوله محوری، بستر، علی،

^۱. Snowball sampling method

^۲. Grounded Theory

سایبری را مطرح و بر تاب‌آوری سایبری تأکید دارد.

آموزش و نهادینه‌سازی قلمرو سایبری بر این فرض استوار است که در فضای پرتلاطم حقیقی و مجازی امروزه، حکمرانی سایبری؛ در شب تاریک و بیم موج و گردابی چنین حائل، معنا می‌شود. اقناع شهروندان از سویی و مواجهه با دوست، رقیب و دشمن از سوی دیگر به ویژه در فضای مجازی همانند نبرد هوشی است که آنی غفلت‌پذیر نیست. نهادینه‌سازی بر ابعاد شناختی، هنجاری و تنظیمی مفهوم قلمرو سایبری و ضرورت اهتمام حاکمیت برای مواجهه با این شرایط سخت تأکید دارد.

شرایط علی: شرایط علی حوادث، وقایع و اتفاقاتی هستند که به وقوع و گسترش پدیده مورد نظر می‌انجامد، اما زمانی که به ویژه پای فضای مجازی در میان باشد منطقی است بگوییم شرایطی که با ایجاد آن می‌توانیم به پیامدهای مورد نظر خود دست یابیم. از میان مقوله‌ها ۳ مقوله در دسته مقولات علی قرار می‌گیرند. تاب‌آوری؛ تبدیل آسیب و تهدید به فرصت، چگونگی سواد رسانه‌ای و تاب‌آوری سایبری مقولاتی هستند که ناظر به شرایط علی هستند و مورد تأکید صاحب‌نظران قرار داشتند. جانمایه تاب‌آوری سایبری، بر توانمندی تبدیل آسیب‌ها و تهدیدات به فرصت‌ها استوار است. تاب‌آوری؛ استراتژی مقاومت، برگشت به حالت اولیه بدون آسیب‌پذیری جدی، انعطاف‌پذیری و واکنش سریع است به گونه‌ای که پایداری حاکمیت را تضمین کند.

چگونگی سواد رسانه‌ای فراتر از هست‌ها بر بایدهای سواد رسانه‌ای متمرکز شده است. توانمندی حفاظت از هویت اسلامی، ملی و فرهنگی از طریق شناسایی هجمه‌ها؛ افزایش مهارت ترکیبی از طریق محوریت تفکر همراه با توانمندی نرم‌افزاری و سخت‌افزاری؛ جذابیت آموزش و توسعه‌پذیری سواد رسانه‌ای مشروط به ترغیب؛ افزایش توانمندی زندگی در عصر جدید شامل مهارت‌های زندگی در جامعه شبکه‌ای و عصر فوران اطلاعات مد نظر صاحب‌نظران قرار داشتند اما نکته مهم، توجه کارشناسان سایبر و رسانه بر ادراک و افزایش مهارت‌های ادراکی سواد رسانه‌ای است. درک امکان افزایش قابلیت مدیریت، کنترل و بهره‌وری از راه دور فضای سایبری؛ توسعه بهره‌وری از فضای سایبری؛ مهارت تعامل در فضای دوگانه حقیقی و سایبری؛ درک تعامل فضای سایبر و رسانه؛ ادراک امکان توسعه ملی با ابزار سایبری؛ قدرتمندی در ارائه مدل حکمرانی بومی و افزایش توان تحلیل، عمل، فهم و بازنمایی رسانه، به گونه‌ای شاخص کیفیت آموزش سواد رسانه‌ای نیز محسوب می‌شوند.

بستر: بستر یا زمینه مجموعه مشخصه‌های ویژه‌ای است که به پدیده مورد نظر دلالت می‌کند، به عبارت دیگر مجموعه شرایطی

مداخله‌گر، راهبر و پیامد قرار داده شده‌اند. (جدول ۱)

مقوله محوری: از بین مقوله‌های استخراج شده، مقوله «سواد رسانه‌ای ضامن حفظ و گسترش قلمرو سایبری» به منزله مقوله محوری در نظر گرفته شده و در مرکز مدل قرار گرفته است. دلیل انتخاب این مقوله به عنوان مقوله محوری این است که در اغلب داده‌ها ردپای آن را می‌توان به وضوح مشاهده کرد. این مقوله مفاهیم اصلی مورد مطالعه در این تحقیق یعنی چستی سواد رسانه‌ای، آموزش و گسترش سواد رسانه‌ای، چستی قلمرو سایبری و آموزش و نهادینه‌سازی قلمرو سایبری که در دیگر مقوله‌ها نیز مورد بررسی قرار گرفته است را در بر می‌گیرد.

چستی سواد رسانه‌ای بر ضرورت شناخت سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در فضای کنونی سایبری، رسانه‌ای دلالت داشته و تفاوت درک پیام در رسانه‌های جمعی سنتی با فضای نوین را مورد توجه قرار می‌دهد. در فضای کنونی، محتوایی ادراک می‌شود که گویا، پویا، رسا و خوش‌نوا باشد. سواد رسانه‌ای نیز از جمله مفاهیمی است که شاید به دلیل نوظهوری، هنوز بر سر مفهوم عملیاتی آن در کشور توافق جامعی وجود ندارد. این مفهوم طیف وسیعی از درک و تحلیل پیام توسط افراد تا فیلترینگ را در بر می‌گیرد و دامنه حضور آن از جلوتگاه‌های فردی تا جلوتگاه‌های عمومی است اما به هر طریق دست‌یافتن به مفهوم مشترک خردورزانه جمعی برای کاربست آن، الزامی است.

بدین وصف آموزش و گسترش سواد رسانه‌ای نیز باید واجد صفات پیش‌گفته باشد و طبیعی است که آموزش‌گران نیز الزاماً به لحاظ نسلی، شمی و شکلی همسان آموزش‌گران سنتی نخواهند بود اگر چه آشتی دو نسل یاد شده بر سر ادراک و تحلیل پیام مبتنی بر ارزش‌های اسلامی و انقلابی ضروری است.

چستی قلمرو سایبری و تفاوت ماهوی آن با مرز سایبری تا حدودی در بین صاحب‌نظران سایبری کشور محل مناقشه است. برخی مرز سایبری را گیت‌وی^۱ یا به عبارتی ساختار سخت‌افزاری شبکه اتصال داخلی به اینترنت جهانی دانسته و به تناسب این تعریف مرزبانی سایبری را مراقبت از داده‌های خروجی و ورودی معنا می‌کنند. در این گفتمان، قلمرو سایبری آنچنان معنایی ندارد و مرزبانی سایبری معادل مرزبانی حقیقی و براساس الزامات آن تعریف می‌شود اما در نقطه مقابل، گفتمان دیگری وجود دارد که بر این پرسش اصرار دارد که اگر در آینده نزدیک با اینترنت ماهواره‌ای^۲ و خارج از شبکه زیرساخت ارتباطات کشور مواجه شدیم حال مرز سایبری ما کجاست؟ این دیدگاه، مرز سایبری را به چالش کشیده و با استدلال غیرخطی بودن فضای سایبری، مفهوم قلمرو

^۲. Satellite Internet

^۱. Gate Way

با تاب‌آوری، برنامه‌ریزی راهبردی تاب‌آوری، حکمرانی کنشگر و بهره‌ور سایبری، سواد رسانه‌ای استراتژی حکمرانی، تحول در نگرش و پیاده‌سازی امنیت زیرساخت‌های حیاتی، حضور هدفمند مدیران در پلتفرم‌های بومی و غیربومی، نگاه راهبردی و مبتنی بر SWOT به فضای سایبری، لزوم ایجاد شبکه ملی اطلاعات، ضرورت ایجاد سکو یا پلتفرم بومی و گسترش قلمرو سایبری هستند. بسیاری از این راهبردها به تناسب در سایر مقوله‌ها مورد بحث و بررسی قرار گرفته و با نگاهی اجمالی به مشخصه‌ها و مفاهیم آن، گویای این نکته هستند که طی مسیر در این راه پر پیچ و خم، قطعاً آسان و هموار نبوده و نیازمند نگاهی راهبردی، تحول‌گرایانه و مسأله محور به فضای سایبری است.

پیامدها: پیامدها نتایج و حاصل کنش‌ها و واکنش‌ها هستند. فارغ از آن دسته پیامدهای پیش‌بینی ناپذیر، اتفاقی، ناخواسته و منفی، به نظر می‌رسد چنانچه با توجه به مسأله پژوهش به مقوله‌های پیش‌گفته در چارچوب خود عنایت شود می‌توان انتظار داشت آثار سواد رسانه‌ای علاوه بر ظهور و بروز در حیطه فردی منجر به افزایش سواد رسانه‌ای حاکمیت محور شده و در نهایت با حفظ قلمرو سایبری به گسترش قلمرو سایبری نیز بیانجامد. این موضوع به معنای پاسداشت قلمرو سایبری از گزندها و تهدیدات و توسعه قلمرو در عین حفاظت از آن خواهد بود.

بحث: در تحقیقاتی که پیش از این انجام شده است بیشتر بر سواد رسانه‌ای به دلیل اتکای بیش از حد افراد و دولت‌ها و به طور کلی جوامع به اینترنت تأکید و به بررسی کشورها در تأکید آنها بر آموزش سواد رسانه‌ای پرداخته شده است. طبق دستاوردهای این تحقیقات داشتن سواد رسانه‌ای زبان مشترکی بین مردم و مسئولان و حکومت‌ها بوده و در نتیجه نیروی وحدت بخش داخلی و خارجی به شمار می‌آید. همچنین با توجه به قابلیت دسترسی فضای سایبر برای همه سواد رسانه‌ای وسیله دفاعی در حفظ حریم خصوصی شناخته شده است.

در پژوهش حاضر علاوه بر بررسی تأثیر فضای سایبر و شرایط موجود از جمله شیوه حکمرانی، روش‌های حمله و دفاع، دگرگونی ماهیت جوامع و تأکید بر نقش و لزوم سواد رسانه‌ای به عنوان ابزار اصلی انتقال پیام صحیح و داده‌ها، علل این شرایط بررسی و تاب‌آوری در فضای سایبر به عنوان عنصر سوم بعد از حمله و دفاع و حتی مهمتر از آن‌ها معرفی شد. همچنین بر این موضوع تأکید شد که عواملی چون میزان سواد رسانه‌ای دیگر کشورها، اشراف اطلاعاتی حاصل از آن و پایگاه داده‌های آن‌ها می‌تواند بر شرایط و علل موجود تأثیرگذار باشد. با توجه به این امور این پژوهش تأکید دارد که باید با تقویت سواد رسانه‌ای در همه امور حتی لایه‌های

که راهبردهای کنش و واکنش در آن صورت می‌گیرد. ۹ مقوله فضای سایبری؛ عامل استیلا بر دیگر کشورها، سواد رسانه‌ای عامل تأثیر بر مخاطب و ارزیابی پیام، تحول حکمرانی در فضای سایبری، تغییر مناسبات بین‌الملل در فضای سایبری، تغییر ماهیت جنگ‌ها از سنتی به سایبری، تغییر ماهیت نبردها از تدافعی سنتی به تهاجمی سایبری، علم داده منبع قدرت سایبری، مهارت سواد رسانه‌ای و فضای سایبری؛ چالش‌زای هویت، بسترهایی هستند که بدون در نظر داشتن آن‌ها، علیرغم اتخاذ راهبردهای صحیح، به پیامدهای مورد انتظار دست نخواهیم یافت. روح حاکم بر ماهیت بسترها، تغییر ماهیت گفتمان سنتی امنیت ملی ایستا به گفتمان نوین امنیت ملی پویاست.

شرایط مداخله‌گر: شرایط مداخله‌گر شرایط ساختاری هستند که به پدیده محوری تعلق دارند و بر راهبردهای کنش و واکنش اثر می‌گذارند. آن‌ها راهبردها را درون بستر خاصی محدود یا تسهیل می‌کنند. ۵ مقوله فضای سایبری؛ زمینه‌ساز و زمینه‌سوز نفوذ بیگانگان، مرجعیت سایبری استعماری، میزان سواد رسانه‌ای، میزان اشراف اطلاعاتی در فضای سایبری و میزان حاکمیت داده در دسته مقوله‌های مداخله‌گر قرار می‌گیرند. صاحب‌نظران در این حوزه، با نگاهی دو وجهی شرایط مداخله‌گر را مدنظر قرار داده‌اند، بدین معنا که گر چه مبرهن است فضای سایبری در مالکیت حقوقی ایالات متحده آمریکا قرار دارد و می‌تواند زمینه‌ساز نفوذ بیگانگان و در ادامه مرجعیت استعماری قرار گیرد اما چنانچه سواد رسانه‌ای مخاطبین و میزان اشراف اطلاعاتی حاکمیت از فضای سایبری، هم‌افزایی لازم را با یکدیگر داشته و از سوی دیگر برنامه منسجمی برای حاکمیت داده از مناظر چارچوب حاکمیت داده برای دریافت داده، ساختارهای سازمانی و فناوری داده، شناسایی صاحبان و متولیان داده، نظارت بر نحوه ذخیره داده، نظارت بر نحوه بایگانی، نظارت بر نحوه پشتیبانی و محافظت از داده، وجود داشته باشد می‌توان بر تسهیل‌گری شرایط مداخله‌گر امیدوار بود.

راهبردها: راهبردها مبتنی بر کنش‌ها و واکنش‌هایی برای کنترل، اداره و برخورد با پدیده مورد نظر هستند. به عبارت ساده‌تر چنانچه با هدف دستیابی به مقوله محوری مبتنی بر شرایط بستر، در نظر گرفتن شرایط علی و ملاحظه شرایط مداخله‌گر، راهبردها به خوبی تبیین و اجرایی شوند می‌توان به دستیابی به پیامدها امیدوار بود. مقوله‌های راهبردی این پژوهش شامل ۱۶ مقوله سواد رسانه‌ای لازم حکمرانی، نهادینه‌سازی سواد رسانه‌ای، سواد رسانه‌ای؛ ایمن‌سازی، خودتنظیمی و دیگر تنظیمی، سواد رسانه‌ای؛ لازمه تفکر و تعامل انتقادی، سواد رسانه‌ای؛ لازمه الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، سواد رسانه‌ای لازمه پیشرفت در حوزه ICT، حفظ بقا

مختلف حکومتی و رسیدن به تفکر، خودکنترلی، ایمن سازی، حتی با الگوبرداری از کشورهای پیشرفته به سمت تاب‌آوری قدم برداشت و قلمرو را در فضای سایبر گسترش داد. به طور کلی این پژوهش اذعان دارد که سواد رسانه‌ای با تأثیر عظیم خود بر جوامع و درگیر کردن همه لایه‌های آن با به وجود آوردن تاب‌آوری، حفظ و گسترش قلمرو سایبری را ممکن می‌سازد.

نتیجه‌گیری

چنانچه به خاطر آوریم سؤال اصلی این پژوهش این بود که آیا سواد رسانه‌ای؛ ضامن حفظ و گسترش قلمرو سایبری می‌تواند باشد؟ و اگر پاسخ به این سؤال، مثبت است؛ چگونه؟ نتیجه این پژوهش در قالب یک مدل مفهومی به ما نشان می‌دهد که چنانچه با توجه به بسترهای یاد شده، شرایط علی مناسب در قالب اتخاذ راهبردهای کلان و عملیاتی صحیح بکارگیری شوند علیرغم امکان شرایط مداخله‌گر، دستیابی به پیامدهای مورد انتظار برای به خدمت‌گرفتن سواد رسانه‌ای برای حفظ و گسترش قلمرو سایبری وجود دارد. (نمودار ۲)

جدول ۱ - مقوله‌ها، مشخصه‌ها و مفاهیم یافته‌های تحقیق

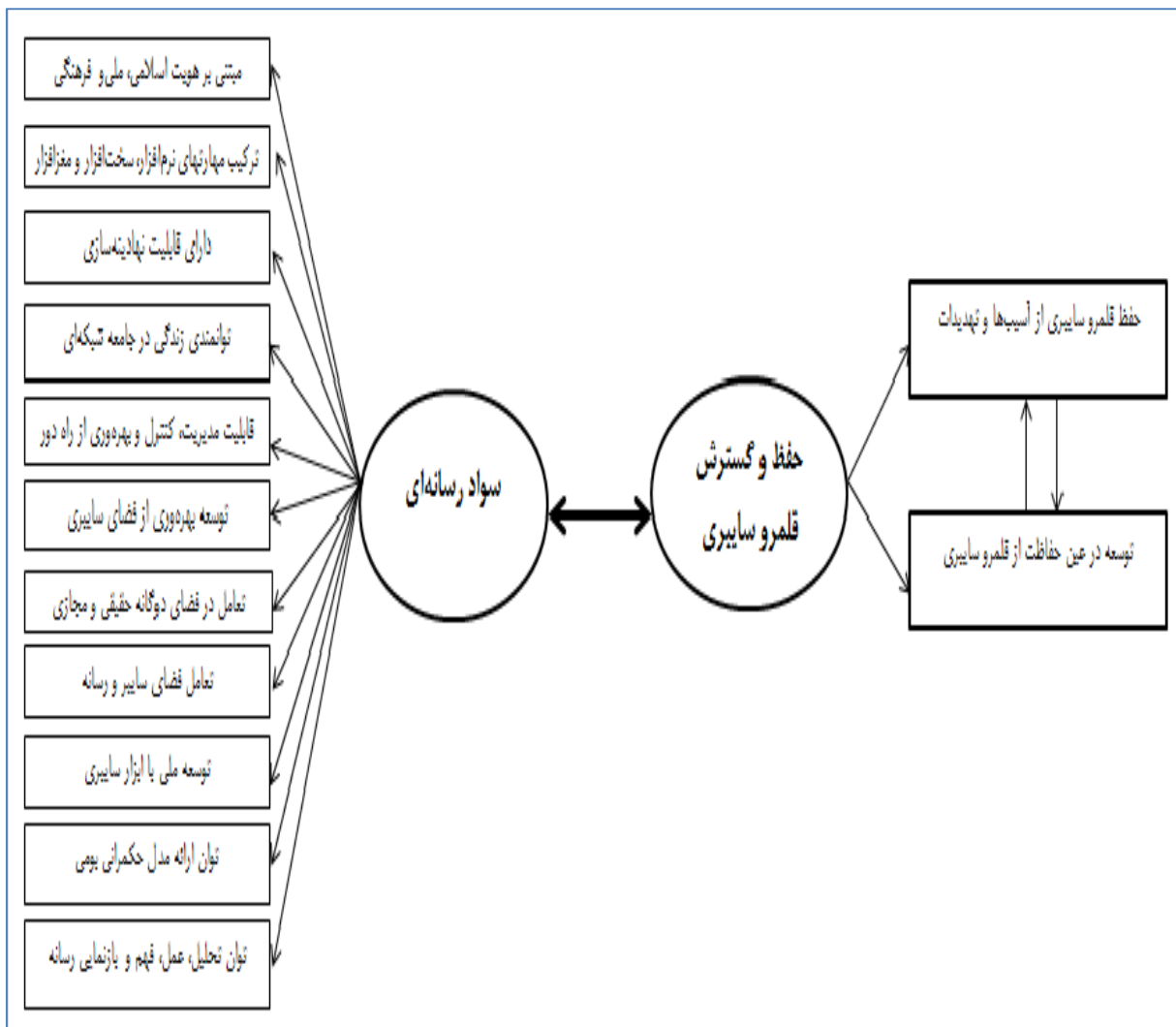
نوع مقوله	مقوله	مشخصه‌ها	مفاهیم
مقوله محوری	سواد رسانه‌ای ضامن حفظ و گسترش قلمرو سایبری	سواد رسانه‌ای	چیستی سواد رسانه‌ای آموزش و گسترش سواد رسانه‌ای
		قلمرو سایبری	چیستی قلمرو سایبری آموزش و نهادینه‌سازی قلمرو سایبری
شرایط علی	چگونگی سواد رسانه‌ای	تاب‌آوری؛ تبدیل آسیب و تهدید به فرصت	تاب‌آوری؛ تبدیل تهدید به فرصت تاب‌آوری؛ تبدیل آسیب به فرصت
		حفاظت از هویت اسلامی، ملی و فرهنگی	سواد رسانه‌ای؛ شناسایی هجمه به هویت اسلامی، ملی و فرهنگی
		افزایش مهارت ترکیبی	سواد رسانه‌ای؛ ترکیبی از سخت‌افزار؛ نرم‌افزار و مغزافزار
		جذابیت آموزش و توسعه‌پذیری	سواد رسانه‌ای؛ توسعه به شرط ترغیب
		افزایش توانمندی زندگی در عصر جدید	سواد رسانه‌ای؛ لازمه زندگی در جامعه شبکه‌ای سواد رسانه‌ای؛ لازمه زندگی در عصر اطلاعات
		افزایش قابلیت مدیریت، کنترل و بهره‌وری از راه دور	فضای سایبر؛ قابلیت مدیریت از راه دور فضای سایبر؛ قابلیت کنترل از راه دور فضای سایبر؛ قابلیت بهره‌وری از راه دور
		توسعه بهره‌وری از فضای سایبری	فضای سایبر؛ در هم آمیختگی کار و زندگی فضای سایبری؛ در هم آمیختگی زمان و مکان
		قابلیت تعامل در فضای دوگانه	فضای سایبر؛ فضایی بدون مرز فضای حقیقی؛ فضایی دارای مرز
		درک تعامل فضای سایبر و رسانه	فضای سایبر؛ توسعه دهنده فضای رسانه فضای رسانه؛ توسعه دهنده فضای سایبر
		توسعه ملی با ابزار سایبری	فضای سایبری؛ سازمان‌دهنده نوین اجتماعی فضای سایبری؛ تغییر دهنده تبادل اطلاعات فضای سایبری؛ تغییر دهنده شیوه کسب و کار
		قدرتمند در ارائه مدل حکمرانی بومی	فضای مجازی؛ بستر جهانی‌سازی لیبرال دموکراسی فضای مجازی؛ بستر اصلی گفت‌وگو سازی
		افزایش توان تحلیل، عمل، فهم و بازنمایی رسانه	سواد رسانه‌ای؛ لازمه تحلیل رسانه‌ای سواد رسانه‌ای؛ لازمه عمل رسانه‌ای سواد رسانه‌ای؛ لازمه فهم رسانه‌ای سواد رسانه‌ای؛ لازمه بازنمایی رسانه
		تاب‌آوری سایبری	تاب‌آوری کارآمدتر از بازدارندگی
شرایط بستر	فضای سایبری؛ عامل استیلا بر دیگر کشورها سواد رسانه‌ای عامل تأثیر بر مخاطب و ارزیابی پیام	عمومیت فضای سایبری در جهان تفاوت توانمندی سایبری کشورها	تأثیرگذاری سایبری کشورها تأثیرپذیری سایبری کشورها
		سواد رسانه‌ای لازم برای ارائه محتوای مناسب به مخاطب و ارزیابی تأثیر آن	سواد رسانه‌ای؛ لازمه انتقال ارزش واقعی پیام به مخاطب سواد رسانه‌ای؛ لازمه ارزیابی تأثیرگذاری در فضای سایبر
		سواد رسانه‌ای لازمه دسترسی، رمزگذاری و رمزگشایی و تحلیل پیام	سواد رسانه‌ای؛ توانایی دسترسی و دستیابی به ارتباطات مفید سواد رسانه‌ای؛ لازمه توانایی و تجزیه و تحلیل پیام سواد رسانه‌ای؛ توانایی رمزگذاری و رمزگشایی پیام

تحول حکمرانی در فضای سایبری	تغییر حکمرانی از سنتی به نوین به واسطه فضای سایبری	حکمرانی جدید به دلیل وجود فضای سایبری تغییر حاکمیت سنتی با توسعه فضای سایبری تغییر مدل حکمرانی به واسطه ظهور فضای سایبری
تغییر مناسبات بین‌الملل در فضای سایبری	تغییر مناسبات و روابط بین‌الملل کشورها به واسطه فضای مجازی	تغییر مناسبات بین‌المللی به واسطه ظهور فضای سایبری تغییر روابط بین کشورها به دلیل ظهور فضای سایبری
تغییر ماهیت جنگ‌ها از سنتی به سایبری	افزایش حملات سایبری در عرصه جهانی	افزایش حملات سایبری در عرصه جهانی تغییر ماهیت جنگ‌های سنتی به جنگ‌های سایبری
تغییر ماهیت نبردها از تدافعی سنتی به تهاجمی سایبری	ناکارآمدی تئوری بازدارندگی در فضای سایبر	ناکارآمدی بازدارندگی در فضای سایبر به وسیله دفاع ناکارآمدی بازدارندگی در فضای سایبر به وسیله عمل متقابل ناکارآمدی تئوری بازدارندگی در محیط سایبری
علم داده منبع قدرت سایبری	تولید داده، جریان اطلاعات و تبدیل داده به اطلاعات؛ منبع قدرت سایبری	تولید داده منبع قدرت در فضای سایبر جریان اطلاعات منبع قدرت در فضای سایبر تبدیل داده به اطلاعات منبع قدرت در فضای سایبر
مهارت سواد رسانه‌ای	سواد رسانه‌ای؛ مهارت انتخاب، پیمایش و ارزیابی محتوا	سواد رسانه‌ای؛ زمینه توسعه ابتکارات جدید ارتباطات و اطلاعات سواد رسانه‌ای؛ مهارت انتخاب محتوا سواد رسانه‌ای؛ مهارت پیمایش محتوا سواد رسانه‌ای؛ مهارت ارزیابی محتوا
فضای سایبری؛ چالش‌زای هویت	فضای سایبری؛ توسعه دهنده هویت فراملی و نافی هویت ملی	سواد رسانه‌ای؛ تنظیم کننده و هماهنگ کننده رسانه‌ها سواد رسانه‌ای؛ تنظیم کننده و هماهنگ کننده ارتباطات سواد رسانه‌ای؛ مهارت ارائه محتوا در بهترین شکل و زمان سواد رسانه‌ای؛ جداکننده محتوای با ارزش و بی‌ارزش فضای سایبری؛ توسعه دهنده هویت فراملی فضای سایبری؛ نافی هویت ملی فضای سایبری؛ فراگیر و جذاب
میزان سواد رسانه‌ای	سواد رسانه‌ای؛ لازمه درک انواع اطلاعات و ارتباطات در رسانه‌ها	سواد رسانه‌ای؛ لازمه درک انواع اطلاعات سواد رسانه‌ای؛ لازمه درک ارتباطات و رسانه‌ها سواد رسانه‌ای؛ لازمه مشارکت و ارتقاء شهروندی سواد رسانه‌ای؛ لازمه پیشرفت پایدار سواد رسانه‌ای؛ لازمه شناسایی اطلاعات با ارزش از بی ارزش سواد رسانه‌ای؛ مهارت کسب اطلاعات بدون دخالت تعصب سواد رسانه‌ای؛ ارتقاء دهنده ارزش‌های مشترک سواد رسانه‌ای؛ لازمه به اشتراک‌گذاری اطلاعات اشراف اطلاعاتی در فضای سایبری شناخت پیش‌دستانه اهداف دشمن در فضای سایبری
شرایط مداخله گر	فضای سایبر توسعه‌دهنده و کاهنده کنترل و نفوذ بیگانگان کنترل اطلاعات، کسب قدرت و اعمال سلطه توسط آمریکا سواد رسانه‌ای؛ لازمه مشارکت و ارتقاء شهروندی سواد رسانه‌ای؛ لازمه پیشرفت پایدار سواد رسانه‌ای؛ لازمه کسب اطلاعات بدون تعصب سواد رسانه‌ای؛ لازمه به اشتراک‌گذاری اطلاعات اشراف اطلاعاتی جاری و آتی در فضای سایبری	فضای سایبری؛ زمینه‌ساز و زمینه‌سوز نفوذ بیگانگان مرجعیت سایبری استعماری سواد رسانه‌ای؛ لازمه مشارکت و ارتقاء شهروندی سواد رسانه‌ای؛ لازمه پیشرفت پایدار سواد رسانه‌ای؛ لازمه کسب اطلاعات بدون تعصب سواد رسانه‌ای؛ لازمه به اشتراک‌گذاری اطلاعات اشراف اطلاعاتی جاری و آتی در فضای سایبری

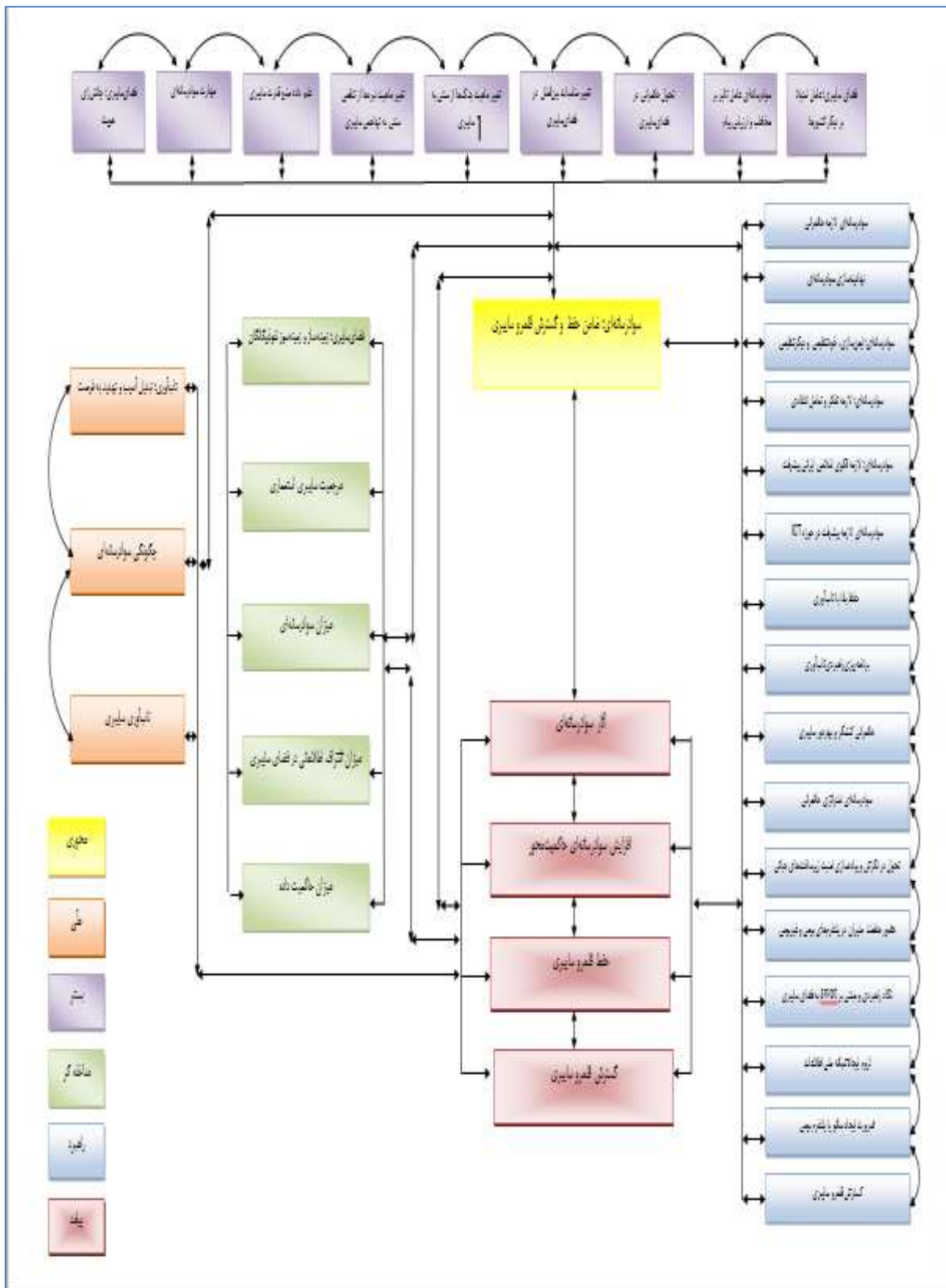
<p>چارچوب حاکمیت داده برای دریافت داده چارچوب ساختارهای سازمانی و فناوری داده شناسایی صاحبان و متولیان داده نظارت بر نحوه ذخیره داده نظارت بر نحوه، بایگانی نظارت بر نحوه پشتیبانی و محافظت از داده</p>	<p>میزان مدیریت داده در کشور</p>	<p>میزان حاکمیت داده</p>	
<p>سواد رسانه‌ای؛ نیاز حاکمیت برای ابتکار عمل در محیط سایبری سواد رسانه‌ای؛ مهارت کسب فرصت‌ها و دفع تهدیدات سواد رسانه‌ای؛ مهارت مورد نیاز حاکمیت برای ارتباط با مخاطب سواد رسانه‌ای؛ مهارت مورد نیاز جامعه برای ارتباط با حاکمیت سواد رسانه‌ای؛ تعیین‌کننده چگونگی تأثیرگذاری در فضای سایبر سواد رسانه‌ای؛ تعیین‌کننده چگونگی تأثیرپذیری در فضای سایبر حاکمیت؛ مرجع اصلی بُعد شناختی سواد رسانه‌ای حاکمیت؛ مرجع اصلی بُعد هنجاری سواد رسانه‌ای حاکمیت؛ مرجع اصلی بُعد تنظیمی سواد رسانه‌ای</p>	<p>سواد رسانه‌ای نیاز برای ابتکار عمل در برابر فرصت‌ها و تهدیدهای فضای سایبر سواد رسانه‌ای لازمه تعامل جامعه و حاکمیت سواد رسانه‌ای شاخص سنجش تأثیر در فضای سایبر حاکمیت؛ مرجع اصلی ابعاد شناختی، هنجاری و تنظیمی سواد رسانه‌ای</p>	<p>سواد رسانه‌ای لازمه حکمرانی نهادینه‌سازی سواد رسانه‌ای</p>	<p>راهبردها</p>
<p>سواد رسانه‌ای؛ لازمه ایمن‌سازی و محافظت از داده‌ها سواد رسانه‌ای؛ ابزار خود تنظیمی و دیگر تنظیمی</p>	<p>ایمن‌سازی داده‌ها با سواد رسانه ای برای خودتنظیمی و دیگر تنظیمی</p>	<p>سواد رسانه‌ای؛ ایمن‌سازی، خودتنظیمی و دیگر تنظیمی</p>	
<p>سواد رسانه‌ای؛ لازمه تفکر انتقادی سواد رسانه‌ای؛ لازمه تعامل انتقادی</p>	<p>سواد رسانه‌ای لازمه تفکر و تعامل انتقادی</p>	<p>سواد رسانه‌ای؛ لازمه تفکر و تعامل انتقادی</p>	
<p>سواد رسانه‌ای؛ لازمه پیشرفت درونزا سواد رسانه‌ای؛ لازمه پیشرفت پایدار</p>	<p>سواد رسانه‌ای؛ لازمه پیشرفت درونزا و پایدار</p>	<p>سواد رسانه‌ای؛ لازمه الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت</p>	
<p>سواد رسانه‌ای؛ لازمه پیشرفت ارتباطات سواد رسانه‌ای؛ لازمه پیشرفت اطلاعات سواد رسانه‌ای؛ لازمه پیشرفت فناوری</p>	<p>سواد رسانه‌ای لازمه پیشرفت ارتباطات، اطلاعات و فناوری</p>	<p>سواد رسانه‌ای لازمه پیشرفت در حوزه ICT</p>	
<p>تاب‌آوری سایبری؛ راه بقا در فضای سایبری تاب‌آوری؛ بازگشت قوی به راهبردها تاب‌آوری؛ واکنش سریع به تهدیدات تاب‌آوری؛ مقاومت در برابر آسیب‌ها تاب‌آوری؛ نرمش قهرمانانه برای تبدیل آسیب و تهدید به فرصت تاب‌آوری؛ حضور مستمر و مؤثر در فضای سایبری</p>	<p>تاب‌آوری راه حل حفظ بقای سایبری</p>	<p>حفظ بقا با تاب‌آوری</p>	<p>راهبردها</p>
<p>تاب‌آوری؛ آینده‌پژوهی، آینده‌نگری، پیش‌بینی و پیش‌دستی</p>	<p>تاب‌آوری نیازمند راهبرد و برنامه</p>	<p>برنامه‌ریزی راهبردی تاب‌آوری</p>	
<p>لازمه حکمرانی؛ تصمیم‌گیری و مواجهه با پیشرفت‌ها و تحولات جهانی در کمترین زمان لازمه حکمرانی؛ تصمیم‌گیری و مواجهه با پیشرفت‌ها و تحولات جهانی با کمترین هزینه لازمه حکمرانی؛ تصمیم‌گیری و مواجهه با پیشرفت‌ها و تحولات جهانی با بیشترین بازده لازمه حکمرانی؛ تصمیم‌گیری و مواجهه با پیشرفت‌ها و تحولات جهانی با رضایت جامعه لازمه حکمرانی؛ تصمیم‌گیری و مواجهه با پیشرفت‌ها و تحولات جهانی با بالاترین کیفیت</p>	<p>لازمه حکمرانی؛ بهره‌وری در قبال فناوری اطلاعات و ارتباطات</p>	<p>حکمرانی کنشگر و بهره‌ور سایبری</p>	
<p>لازمه حکمرانی؛ کنش‌گری فعال در فضای سایبر لازمه حکمرانی؛ کنش‌پذیری آگاهانه در فضای سایبر</p>	<p>لازمه حکمرانی؛ کنش‌گری و کنش‌پذیری خردورزانه</p>		

سواد رسانه‌ای؛ نیاز حاکمان برای حفظ و گسترش قدرت سواد رسانه‌ای؛ نیاز حاکمان برای تسلط بر عناصر حکمرانی سواد رسانه‌ای؛ نیاز حاکمان برای انتخاب بهترین شیوه حکمرانی	سواد رسانه‌ای؛ نیاز حاکمان برای گسترش قدرت با تسلط بر عناصر و انتخاب بهترین شیوه حکمرانی	سواد رسانه‌ای استراتژی حکمرانی	
سواد رسانه‌ای؛ راهبرد حکمرانی در عصر حاکمیت اینترنتی	سواد رسانه‌ای؛ راهبرد حکمرانی در عصر حاکمیت اینترنتی		
زیرساخت‌های حیاتی زیربنای توسعه کشور زیرساخت‌های حیاتی کشور متأثر از فضای سایبری امن‌سازی ضرورت حفاظت از زیرساخت‌های حیاتی امنیت سایبری؛ یک مزیت رقابتی امنیت سایبری؛ نیازمند تحول در نگرش امن‌سازی تحول سریع؛ راه حل امنیت سایبری	زیرساخت‌های حیاتی نیازمند امن‌سازی سریع	تحول در نگرش و پیاده‌سازی امنیت زیرساخت‌های حیاتی	
مدیران مهمترین هدف دشمنان در فضای مجازی ضرورت تولید محتوا توسط مدیران کشور در فضای سایبری تولید محتوا توسط مدیران در پلتفرم‌های بومی و غیربومی	چگونگی فعالیت مدیران در فضای سایبری	حضور هدفمند مدیران در پلتفرم‌های بومی و غیربومی	
شناسایی تهدیدات سایبری شناسایی فرصت‌های سایبری شناسایی آسیب‌های سایبری شناسایی چرایی تهدیدات سایبری شناسایی چرایی تهدیدات سایبری شناسایی چگونگی تهدیدات سایبری شناسایی میزان تهدیدات سایبری شناسایی نقاط قوت سایبری شناسایی نقاط ضعف سایبری	شناسایی قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدات سایبری	نگاه راهبردی و مبتنی بر SWOT به فضای سایبری	راهبردها
لزوم تلاش برای ایجاد شبکه ملی اطلاعات لزوم ایجاد زیرساخت بومی برای اینترنت ایجاد زیرساخت‌های بومی سایبری	لزوم ایجاد شبکه ملی اطلاعات و بومی‌ساختن زیر ساخت‌ها	لزوم ایجاد شبکه ملی اطلاعات	
ضرورت ایجاد فضای کسب و کار بومی ضرورت ایجاد فضای امن بومی ضرورت ایجاد فضای سرگرمی بومی ضرورت ایجاد فضای خلاقانه بومی	ضرورت ایجاد چارچوب بومی در فضای سایبری	ضرورت ایجاد سکو یا پلتفرم بومی	
حضور فعال و تأثیرگذار در فضای سایبر با تمرکز بر برنامه‌ریزی حضور فعال و تأثیرگذار در فضای سایبر با تمرکز بر سازماندهی حضور فعال و تأثیرگذار در فضای سایبر با تمرکز بر بسیج منابع و امکانات دستگاه‌های عمومی، دولتی و خصوصی حضور فعال در فضای سایبر با پرهیز از موازی کاری و تعارض حضور فعال و تأثیرگذار در فضای سایبر با تمرکز بر هدایت شبکه‌های سایبری و کنترل برنامه‌های راهبردی و عملیاتی سایبری	حضور فعال و تأثیرگذار در فضای سایبر با تمرکز بر برنامه‌ریزی، سازماندهی، بسیج منابع و امکانات، هدایت و کنترل	گسترش قلمرو سایبری	
سواد رسانه‌ای؛ مانع تجاوز به حریم خصوصی افراد	حفاظت از حریم خصوصی		
سواد رسانه‌ای؛ پیشگیری از سردرگمی سایبری سواد رسانه‌ای؛ مانع بحران اطلاعات	هدفمندی سایبری داده محور	آثار سواد رسانه‌ای	پیامدها
سواد رسانه‌ای؛ سدی در برابر خطرات آنلاین رابطه مستقیم سواد رسانه‌ای و توانمندی وب‌گردی	وب‌گردی امن		

افزایش سواد رسانه‌ای سیاسی افزایش سواد رسانه‌ای فرهنگی افزایش سواد رسانه‌ای اجتماعی افزایش سواد رسانه‌ای اقتصادی افزایش سواد رسانه‌ای دینی	افزایش سواد رسانه‌ای مبتنی بر ارکان اجتماع	افزایش سواد رسانه‌ای حاکمیت‌محور
تاب‌آوری در برابر آسیب‌ها تاب‌آوری در برابر تهدیدات تبدیل نقاط ضعف سایبری به نقاط قوت سایبری تبدیل آسیب‌ها و تهدیدات به فرصت‌ها در فضای سایبری	پاسدداشت قلمرو سایبری از گزندها و تهدیدات	حفظ قلمرو سایبری
تمرکز بر قوت‌ها و توسعه آن در فضای سایبری تمرکز بر کنش‌گری فعال و پیش‌دستانه در فضای سایبری دریافتن فرصت‌ها و اجرایی‌سازی آن در فضای سایبری	توسعه در عین حفاظت از قلمرو سایبری	گسترش قلمرو سایبری

نمودار ۱- تعامل سواد رسانه‌ای و حفظ و گسترش قلمرو سایبری

نمودار ۲ -

marriage”, exemplified by the case of the Belgian State versus Facebook, <https://cris.vub.be/en/publications/media-literacy-and-internet-governance> (e7f12a2b-7848-40c3-ad11-60ed02b3d5b8). Html.

فهرست منابع

فرهنگی، علی‌اکبر، روشندل اربطانی، طاهر. و برقی، میکائیل. (۱۳۸۳). "نگرشی بر بنیان‌های نظری مدیریت سازمان‌های رسانه‌ای"، فصلنامه دانش مدیریت، شماره ۶۶، فتحی، یونس. و شاهمرادی، خیراله. (۱۳۹۶). "سیتراه و قلمرو حریم خصوصی در فضای مجازی"، مجله حقوقی دادگستری، پاییز ۱۳۹۶.

Frechette, J. (2002). "Developing Media Literacy in Cyberspace", *Pedagogy and Critical Learning for the twenty first Century Classroom*, https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=gqSkz6Y2Ka0C&oi=fnd&pg=PA5&dq=info:p4ARR1aF99kJ:scholar.google.com/&ots=OhllZ_mca9&sig=sDV8x4xNx54z8NUQzObCvsTyw_I#v=onepage&q&f=false03/05/2020.

Frechette, J. (2006). "Cyber censorship or cyber literacy? Predicting cyber learning through media education e, *Pedagogy and Critical Learning for the twenty fifth Century Classroom* <https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=GZGMAQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT130&dq=info:OP5vh3JfUBkJ:scholar.google.com/&ots=92JYETaw-f&sig=vzqB81u3Ojmca3BPWxd76IAolh0#v=onepage&q&f=false>.

Hoechsmann, M. & Poyntz, S.R. (2012). "Media Literacies: Acritical Introduction", Wiley-Blackwell publishing, U.K.

Martinsson, J. (2009). "Communication for Governance and Accountability Program (CommGAP)", the Role of Media Literacy in the Governance Reform Agenda, <http://documents.worldbank.org/curated/en/891511468331267009/pdf/503000WP0Box341ia0Literacy01PUBLIC1.pdf>.

Petty, R., S. Christian Wheeler & Zakary L. Tormala Persuasion and attitude change, Reprinted from: T. Mellon & J. Lerner (Eds.) (2003). "Handbook of Psychology, vol 5: Personality and social sychology", Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.

Van Audenhove, L., Pierson, J., Morganti, L. & Pohle, J. (2016). "Media Literacy and Internet Governance: A necessary

Media literacy guarantees the preservation and expansion of cyber territory

Leila Torabzadeh, Javid Imani, Hosein Eslami

Abstract

The extension of the Web and the new information and communication technologies in the third millennium in the world has marked the most astonishing age of human life in preserving the realm of governments in terms of formed and fundamental changes; because key components of government, including land, population, government, and governance derived from cyberspace, media, and ease use, the availability and extensiveness mobile messaging audiences have created new meanings in the nature of governance and politics. In this age, the border in the physical sense, although still common, but has lost its effectiveness and the preservation of territory in the first stage and its extension in the second stage is the governments competition subject. What can and should play a leading bridge role here in interacting with governments and new communication technologies is media literacy. Media literacy is the ability to understand, analyze and discover the meanings of cyber media messages. Literacy that ruler and people both are need to its; However, the governor's efforts, need to public media literacy education and development is more critical to gaining legitimacy and acceptance in preserving and extension cyber territory. The people also need media literacy in order to be able to distinguish themselves in the natural arena of territorial conflict in the midst of the heart of truth and reality. As such, media literacy guarantees the preservation and extension of cyber territory according to the requirements without considering them which this friendship will not be effective which is the main concern of this article.

Keywords: Media literacy, Territory, Cyber.